

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE WIE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 105:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Drs C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Groenboer, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Low, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr J. Thijss, Meppel; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 30000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned-Indië f9.— per jaar.
Advertentie: 35 cent per regel.

INHOUD: Het jaar 1924 II. — Uit de Schrift: Een stem in Rama. (Matth. 2:17 en 18). — Kerkelijk Leven: Een Ethische Dogmatiek III. — Door Amerika VIII. — Opvoeding en Onderwijs: Onze rubriek. Dalende belangstelling. — Pops Wetenschappelijke Schetsen: Een zeventiende-eeuwse Gideon V. — Uit het Pol. en Soc. Leven: H. M. Koningin Doctor Wilhelmina. Het „De Glinthorst“-schandaal. Conijn tegen Colijn. Liberale waardeering van Minister Colijn. Het rad van avontuur. Politieke Sanatogen. Het hinkende paard. Overstaan. — Literatuur en Kunst: Het Chr. Congres voor Jongeren II. — Perschoonw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HET JAAR 1924.

II.

Het ernstigste teken van dezen tijd.

Heeft God in 1924 Zijn barmhartigheid tegen het oordeel doen roemen, heeft Hij in het politieke en sociale leven van ons werelddeel aanmerkelijke verlichting geschonken, gaan we op grond daarvan 1925 hoopvol gestemd in, toch mogen we ons optimisme niet in lachhartigheid laten omslaan.

Want in het jaar, dat voorbijging, was het alsof een zwarte hand iets neerschreef op de muren van alle staatsgebouwen van Europa.

Een donkere gestalte schreed door de landen.

Hebben we naar Christus' gebod acht te geven op de teekenen der tijden, we hadden vergelijkingsstof genoeg tusschen de werkelijkheid van 1924 en de kenmerken van het naderend werelddeind. Maar het ernstigste teken is zonder twijfel het geen landsgrenzen eerbiedigend bolsjevisme.

De gruwelen van het bolsjevisme waren ons reeds uit andere jaren bekend.

Doch toen gold het meer als een Russisch gevaar.

In 1924 echter werden de oogen er voor geopend, dat wij te doen hebben met een Europeesch gevaar.

Want overal vindt men haarden van bolsjevisme. En als men ze niet vindt, is dat een aansporing om beter te zoeken. In ieder geval: ze zijn er.

Wat van de mensheid in het laatste der dagen wordt geprofeteerd, is bijna trek voor trek in het bolsjevisme verwerkelijk.

Het heeft een uitgesproken antichristelijk, ja, antitheïstisch karakter.

Atheïstisch zou hier te zwak zijn. Antitheïstisch is het rechte woord.

Wordt van den antichrist gemeld, dat hij zich verheffen zal boven God en al wat God geheeten wordt, op het bolsjevisme is dit letterlijk van toepassing.

Onlangs nog werd door een onzer bladen medegedeeld:

In een der Moskovitiache bureaux zetelt een bejaarde vrouw, Kostelowskaja. Zij staat als redactrice aan het hoofd van een staf medewerkers van een door den Moskouischen Sovjet uitgegeven schimpblad tegen den godsdienst, dat in groote letters aan den kop voert: „BEZBOSCHNIK“, d.i. „De Goddelooze“. Met haar werken aan deze anti-godsdienstige actie mede de redacteur van de „Pravda“, Bocharin, Solz, Lavarin en enkele andere bekende bolsjewistische leiders.

Met alle kracht wordt vanuit deze vertrekken een stroom van godsdienstaat de wereld in gestuurd. Met gedocumenteerde wetenschappelijke artikelen of niet platte, gemeene afbeeldingen, paradijen op godsdienstige begrippen, met naïeve bijdragen, of hekkleurige platen wordt „De Goddelooze“ gevuld, om straks haar afschuwelijken inhoud in duizenden hoofden en harten leeg te gieten.

Spotprenten van den God der Christenen, voorgesteld als een gemeedelijke oude grisaard, van Jezus als een overwerkte kandidaat in de theologie, maken dit afgodische blad „aantrekkelijk“.

In platen, fel van kleur en grof van afbeelding, worden de kerkelijke ceremoniën voorgesteld als braspattijen.

Geen terrein, den Christen heilig, of „Bezboeschnik“ betreedt het om nieuwe „onderwerpen“ voor zijn vingen spot te vinden. En de bron is onuitputtelijk.

In de steden, onder het fabrieksvolk, gaan de exemplaren van „Bezboeschnik“ van hand tot hand. Met graagte wordt er naar gegrepen. Wat doet

de redactie? Bij het verspreiden van dit heugelijk feit, geeft zij last de exemplaren, welke voor fabrieks-verspreiding bestemd zijn, op steviger papier te laten drukken; ze kunnen dan langer mee. Doch dit is niet alles.

De anti-godsdienstactie streeft naar een volkomen vernietiging van den godsdienst, zelfs van het godsdienstig gevoel. Een blad alleen is niet voldoende. Het volk moet zien. Men organiseert anti-godsdienstige optochten, waarin God wordt meedragen en straks onder gejuich wordt verbrand. De jeugd danst om de brandstapels en juicht het paasch-morgenrood der revolutie toe.

Naast deze optochten worden ook voorstellingen georganiseerd, waarvoor een zoodanige belangstelling bestaat, dat het dagen duurt eer men een bewijs van toegang kan machting worden. Hier viert de profanie hoogtij. De bijbelsche geschiedenis vormt steeds nieuwe stof tot parodieerende „stukken“. Feller en feller wordt de haat aangewakkerd, zich uitend in growelijken spot.

Andere berichten stemmen hiermee overeen. In het blad „De Goddelooze“ ziet men op een prent een rooden arbeider, die langs een ladder naar den hemel is opgeklimmen en daar een voorhamer opheft tegen den hoogen God.

„Men heeft“, zoo kon men lezen, „een wedstrijd ingesteld voor onderwijzers, met prijzen voor wie het best er in slaagt, de leerlingen atheïstisch te maken. De onderwijzer Charpoordosky heeft zich den naam van anti-christus verworven. 97 pCt. der kinderen in het district Zarkoskoretsky zijn goddeloos.“

De natuurlijke liefde is er tot het vriespunt gedaald. De immoraliteit tart alle beschrijving. De sociale verhoudingen zijn zoo ellendig, dat zoowel Mevr. Roland-Holst in ons land als Emma Goldman in Amerika, beide kommunisten, vol afschuw uit het Russische rijk terugkeerden.

En die kanker nu vreet door in Europa en verder. Zijn de gegevens van den Parijschen korrespondent van de „N. R. Ct.“ juist, dan gebruikt men daarvoor zeker „cel“-systeem.

Eit zulke cellen wordt het bolsjevistische communisme opgebouwd.

Zoo'n cel bestaat uit enkele arbeiders of zelfs één arbeider in zeker bedrijf. Zijn er vier arbeiders bijeen, dan wordt één hunner tot „korporaal“ aangewezen. Boven de cellen staat een kring en boven de kringen een federatie.

Alle cellen moeten minstens een lid aanwerven. Zij ontvangen tusschen de 20 en 150 frank per week. Zij moeten elkander spionneeren en alle rapporten, welke worden uitgebracht, worden extra betaald.

Iedere cel moet zooveel mogelijk een bedrijf in de war sturen en zorgen, dat een ander als de schuldige wordt aangezien. Niet dan in de uiterste noodzakelijkheid mag hij een bedrijf verlaten, omdat anders het celwezen niet meer regelmatig functioneert.

Wie zal het zeggen, hoeveel „cellen“ ons land reeds telt.

Hoe dit ook zij, het buiten-Russische bolsjevisme deed in 1924 duchtig van zich spreken.

De ontdekking van den brief van Zinovjev bracht in Engeland een heele wending in de politiek.

Herriot ondervond zoozeer den tegenstand der bolsjeven, dat hij er een aantal, die niet de Fransche nationaliteit hadden, over de grenzen liet zetten.

In Estland werd een revolutie der bolsjeven nog in tijds verijdeld.

Bulgarije, Roemenië en andere Balkanstaten zijn van bolsjeven overstromd.

In Egypte hebben ze zich ook al genesteld. Zelfs onder de Afrikaansche negers werd propaganda gevoerd en maakten zij proseliëten.

In Engelsch-Indië en ook in onze Oost verwekken zij onrust.

Dat is de kwade tijding van 1924.

Wat tegen die gisting der cellen te doen? Zoowel de Baltische Staten als de Balkanstaten worden door het dreigend Bolsjevisme naar alkan-

der toegedreven. Ze sluiten zich bij elkander aan. Zoo kan Rusland worden ingesnoerd.

Maar de celwerking wordt er niet door tegengehouden.

Op de verschillende regeeringen rust de laak, die duistere elementen op te sporen.

De kommunisten in ons land zijn nog van een tamelijk tam soort.

Toch mag men hen niet verder vertrouwen dan men hen ziet.

Het is een gezond teeken, wanneer het volksleven zelf er tegen reageert. In dat opzicht brachten de Deutsche verkiezingen symptomen van genezing aan het licht. De bolsjeven gingen sterk achteruit.

Maar het eenige wapen tegen het bolsjevisme blijft toch het evangelie.

Wie de Fransche revolutie in haar heftigste periode vergelijkt met het bolsjevisme, vindt sprekende trekken van overeenkomst.

Toch gaat dunkt mij het bolsjevisme verder. Gelijk de Almachtige de doorwerking der Revolutie heeft gekeerd, zoo kan Hij ook het bolsjevisme stuiten in zijn loop.

Maar het is en blijft een teeken, dat onze aandacht gespannen moet houden.

Het verloop dient nauwlettend te worden gevolgd. Wat er uit geboren kan worden, kan niemand voorzien.

Zoo maant Gok-1924: laten uw lampen brandende zijn.

HEPP.

UIT DE SCHRIFT.

Een stem in Rama.

Tom is vervuld geworden heiligen geestes (is door den profeet Jeremia, zeggende: Een stem is in Rama gehoord, geklag, geweend en veel gekerm; Rachel beweende haar kinderen en wilde niet vertroost wezen, omdat zij niet zijn. Matth. 2:17 en 18).

Het groote evangelie van de komst van onzen Heere Jezus Christus in deze wereld, komt tot ons in de wonderlijke verbinding van felle tegenstrijdigheden.

„Vrees niet, Maria, want gij hebt genade bij God gevonden“ is de boodschap geweest van den engel, die het wonder van Jezus' geboorte heeft aangekondigd.

Maar, als die boodschap van den hemel nu werkelijkheid worden zal, hoe hard is dan die werkelijkheid! Ge kunt het feit van den Kerstmis wel verdroomen en verdweenen, gelijk het is verdroomd en verdweenen in de vrome Madonnafiguren: een blijde jonge moeder en een glimlachend kind, heft beide met een stralenkrans om het voorhoofd. Maar de werkelijkheid, van alle fantasie ontdaan, is zoo lang geweest. Een stal, donker en dompig. Geen hulp voor Maria in haar moeilijke uur dan van haar aanstaanden man. Geen wieg dan een kribbe. Geen bedje dan wat stroo. En voor Maria niet anders dan de harde bodem van een stal!

„Gij hebt genade bij God gevonden...“ Zouden we niet liever vragen: „Heeft God Zijn gena vergeeten?“ Hij schijnt zich toch niet te bekommeren om de moeder van Zijn Zoon, ja om Zijn Zoon zelve!

In deze wonderlijke verbinding van felle tegenstrijdigheden komt nu juist het groote evangelie van den Zoon Gods in dienstknachts-gestalte, arm geworden, daar Hij rijk was, opdat wij door Zijne armoede zouden rijk worden.

Felle tegenstrijdigheden, wonderlijk verbonden! Hebt ge wel eens op deze verbinding gelet?

In Bethlehem's velden is de hemel opengegaan en de engelenboodschap is er gehoord: „Vrees niet, want ziet, ik verkondig u groote blijdschap, die al den volke wezen zal...“ En de hemelsche heirlegers hebben zich in Bethlehem's velden verdronken, om van deze groote blijdschap de heilige hemelhymne te zingen: „Ere zij God in de hoogste

N.V. „REFORMATIE“
Dir. E. BOERMA
Groningen, Anthoni
Meerstraat 58. Aan
Dames en Heeren
kleedermakers
Cappelen door de
heide land te nemen

Uitgever van dit
baar:

VAN DE GEREFORMEERDE
IN NEDERLAND

inbetreffe naamlijst.

es-indeeling a
aangegeven. Form
M. Prijs 35 cents.

zending na ontv
het bedrag.

als geabonneerd

evolutionaire
atkunde??

Abraham Kuyper-Stichting

den verscheen ad

volgende numme
o.a. worden beha

eel Beleid (H. de

idere partijen (M

en de A.R. Partij

(DAMMINK). — „S

rtiek“ (J. Schorer)

parlementaire pe

het Kabinet-dag

ronbrouck (Dr E. J.

ik. — Geestelikt

(De Dageraad)

(Mr J. Doornik)

36 Geloofsbelofte

(J. SEVERUS). —

eringswetgeving

3. — Ons staats

zake georganiseerd

(Mr F. S. GANNAW)

Overheid en lij

ding (Mr J. Dor

De geschiedenis

Arbeidswetgeving

ERLANK). — Ont

int inzake het

lijk bedrijf (Mr J. A.

DE). — Medezag

ip in de bedrijv

ENK). — Onze

genover Indië (A.

INDENHUR). — De

at Genève onder

(Prof. Dr. BONA

rage een gratis

of gevo zich

nné bij

(Uitgever - KAMPE

hemelen en vrede op aarde, in de menschen een welbehagen!"

Ja... maar als ge die boodschap van de groote blijdschap en dat lied van de groote blijdschap nu daar in Bethleem wilt zien verwerkelijk, dan is de hemel gesloten, de hel is opengestaan — het engelenlied is verstomd en een stem is in Rama gehoord, geklag, geweend en veel gekerm: Rachel beweende hare kinderen en wilde niet vertroost wezen, omdat zij niet zijn.

Wat zijn de tegenstrijdigheden nu fel!

Hoe wonderlijk worden ze verbonden in Hem, die, om zondaren zalig te maken, door de droefheid heen brengt de vreugde, door veel gekerm de groote blijdschap!

Heel anders dan menschen het zouden hebben gedroomd!

* * *

We weten niet, hoe Jozef en Maria zich de komst van den Messias hebben gedacht. Ongetwijfeld zijn ook zij kinderen van hun tijd geweest, grootgebracht bij de Messiasverwachting, gelijk die in hun tijd onder het Joodsche volk was vernutwendigd, veraardscht, verzinneelikt.

Door den Heiligen Geest, die haar vervulde, ligt er in Maria's lofzang méér, dan ze zichzelf bewust was, toen ze haar lied heeft gezongen.

Maar, indien we nu eens niet vragen naar de meening des Geestes, maar zoeken te verstaan de meening van Maria, toen ze jubelde: „Hij heeft machtigen van de tronen afgetrokken en nederigen heeft Hij verhoogd. Hongerigen heeft Hij met goederen vervuld, en rijken heeft Hij ledig weggezonden...”, dan zullen Jozef en ook Maria wel méér gedroomd hebben van vorstelijke heerlijkheid, waarmede de Messias bij Zijn komst zou zijn omringd, dan van een dienstknechtsgestalte, welke Hij zou aannemen en dragen bij Zijn verschijning in de wereld.

In de komst der Oostersche wijzen schijnt nu ook die uitwendige heerlijkheid te zullen naderen. Want deze wijzen brengen niet enkel mee een hart vol aanbidding, maar ze doen ook hun schatten open: goud, wierook en mirre!

Nu zal het komen!

Maar nu komt juist de engelenvoedschap in den droom. Nu weg! Nu het kindeke en zijn moeder naar Egypte. Geen plaats in de herberg, nu geen plaats in Bethleem of elders. Nu naar den vreemde!

En nu gaat in vervulling de aloude Jeremia-profeet: „Een stem is in Rama gehoord, geklag, geweend en veel gekerm!”

* * *

Rachel is de moeder, die het twaalfde van Jakobs zonen tot volkomenheid brengt door het leven te laten om haar kind het leven te geven. Benjamin is „zoon der rechterhand” maar slechts nadat hij voor zijn moeder is geweest: Benoni, „zoon der smart.”

Voor het Israël van Jeremia's dagen in de weenende Rachel verspersoonlijkt, zal er nieuwe levensvreugde dagen in de wederkeering naar het vaderland, maar door het felle verdriet der ballingschap heen.

Die Rachelsmart wordt nu vervuld in Hem, die aan Zijn volk door den dood heen het leven brengt, door de smart heen de vreugde, door de tranen heen den glimlach, Ben-oni, ja maar Ben-jamin! Veel gekerm en toch groote blijdschap.

Rachel weet altijd maar een stukje van wat geschiedt, datgene, wat ze in het heden doormaakt.

Zóó wist ze het slechts, toen ze kermend wegstierf daar in Bethleem. Zóó wist ze het slechts toen Jeremia haar voorstelde, beweende de ballingen. Zóó wist ze het slechts, toen de profetie werd vervuld in den nood van Bethleem's moeders.

Want vele kinderen zijn daar wreedaardig weggevoerd.

Maar het Kind, in hetwelk het echte, eeuwige leven is voor Zijn volk, blijft behouden!

Naar den schijn is het hier alles ellende. In waarheid haant door de ellende heen zich de weg der genade.

Naar den schijn is het alles ondergang. In waarheid daagt door den ondergang van het heden de dageraad van den eeuwigheidsmorgen.

* * *

Zóó is de gang van den Christus in deze wereld!

Zóó komt Zijn koninkrijk! Door bloed en vuur en rookdamp. En daardoorheen zegent het de wereld!

Bange werkelijkheid is geweest de verschrikking van Rome's arena's, waar het leven der Christenen om Christus' wil in bloed werd vaneengescheurd. Moet het nu zóó? Een stem in Rama, geklag, geweend en veel gekerm! Ja, zóó kwam het koninkrijk van Christus en het groeide. Het zegende de wereld met zijn groote blijdschap!

De stroom des Geestes brak zich in den grooten reformatietijd slechts baan door veel gekerm! Schapen van Christus wilde zeggen: schapen der slachting. Ze hebben zich laten offeren op de brandstapels voor de levende belijdenis van het evangelie van Christus. Moet het nu zóó? Ja, zóó bleef het evangelie van Christus en het kwam, het groeide door den druk heen!

Veel gekerm!

En toch gróóte blijdschap!

* * *

En zóó is ook de gang van den Christus in ons hart!

Bij Zijn geboorte en komst in ons leven blijft het toegaan naar de oude wel van Gods genade.

Groote blijdschap, maar door de stem in Rama, geklag, geweend en veel gekerm!

Wat was het, dat ons leven stuksloeg, opdat we verbrijzeld en verbroken zielsbehoefte zouden hebben aan Christus?

Raadselachtige leidingen Gods moeten daar vaak toe medewerken. Diepe teleurstellingen worden er dikwijls toe ons deel.

We willen ze niet terug, het ware onnatuurlijk. Maar we willen ze ook niet missen uit onze herinnering.

Want door den dood heen erven we het leven, door de smart heen blinkt de vreugde, door de tranen heen lijnt de glimlach. Ben-oni eerst, dan Ben-jamin!

Stervende... en ziet, wij leven! Stervende aan ons zelf, opdat de Christus in ons leven zou!

Lant het tarwegraan dan in de aarde vallen en sterven. Want stervende ontkiemt het in veelvoudige vrucht.

Straks is toch de stem in Rama weggeklonken. De weenende Rachel is dan toch getroost!

Door veel gekerm kwam ze toch tot de groote blijdschap.

Want de vrijgekochten des Heeren zullen wederkeeren en tot Sion komen met gejuich en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen. Vrolijkheid en blijdschap zullen ze verkrijgen maar droefenis en zuchting zullen wegvlieden.

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

Een Ethische Dogmatiek.

III.

In deze reeks wordt besproken de „Christelijke Dogmatiek” door Dr J. Riemens Jr., uitgegeven bij G. F. Callenbach te Nijkerk 1924. Het verdient waardeering, dat Dr Riemens zich gewaagt heeft aan een Ethische Dogmatiek. Hij stelt zelf zijn werk eenigszins antijetich tegenover de Gereformeerde Dogmatiek van Baynack e.a.

Evenzeer moet 'als een schrede voorwaarts beschouwd, dat hij het christendom niet laat opgaan in impressies of nevelige gevoelsindrukken, maar dat het volgens hem ook biedt een geheel van levens- en wereldbeschouwing. Hij wil alzoo ook aan het denken een voor-aanstaande plaats geven.

Na deze inleidende opmerkingen nemen we thans kennis van den inhoud van deze Dogmatiek.

De eerste paragraaf draagt tot opschrift: Begrip en Methode.

Daarin stelt hij geheel voorop de volgende begripsbepaling van Dogmatiek: „Christelijke Dogmatiek is de wetenschap, die tot voorwerp heeft de openbaring Gods in Christus Jezus, gelijk zij betuigd is door de Heilige Schriften beleden door de Christelijke gemeente aller eeuwen, blijkens de leerformaties der Christelijke Kerk, met name van de Kerken der Reformatie”.

Bij het eerste deel van deze definitie staan we niet opzettelijk stil.

Die woorden kunnen zóó uitgelegd, dat wij het er geheel mee eens zijn.

Het komt er hier voornamelijk op aan, welke kracht men toekent aan den term „betuigd”, wat men verstaat onder de „Heilige Schrift” en of de uitdrukking „openbaring Gods in Jezus Christus” misschien moet dienen om de Christocentrische, in plaats van de Theocentrische (God in het middelpunt stellende) methode toe te passen.

Daarover wordt in deze § nog niet voldoende licht ontstoken.

Daarom is het beter dit thans te laten passeeren. Maar wat den Gereformeerde van meetaf kritisch stemt is het tweede lid van de definitie.

Voor de belijdenis van de Christelijke gemeente aller eeuwen wordt hier verwezen naar de leerformaties der Christelijke kerk en met name naar die van de Kerken der Reformatie.

Dr Riemens, hoewel hij er sterken nadruk op legt, dat de dogmatiek nimmer „dienaressen van het intellectalisme” mag zijn — (bl. 8) — waarin we hem onvoorwaardelijk bijvallen — toont ook hier opnieuw, dat hij niet afkeerig is van „leer”.

Evenwel stelt hij zich op zulk een ruim standpunt, dat het geen standpunt meer kan heeten. Het is een standvlak, dat alleen wijdbeensch kan worden overspannen en daardoor zeer spoedig een ligvlak wordt.

„Kenbronnen voor de leer der kerk”, zoo verduidelijkt hij op bl. 9, „zijn de belijdenisschriften vóór en na de Reformatie”.

Dat omvat nog al wat.

De vraag rijst hierbij: rekent hij daartoe ook al de besluiten der conciliën inzake de leer vóór de Reformatie?

Men zou het haast moeten gelooven.

En toch valt het weer moeilijk van hem aan te nemen.

Eenig nader precisering ware hier zeker niet overbodig geweest.

Schuiven we deze kwestie ter zijde, dan staan we nog voor een moeilijkheid.

De belijdenisschriften van de Kerken verschillen onderling zoozeer, dat alle eenheidspogingen niets hebben uitgewerkt.

Hoe kan men nu de leer uit al die bronnen tegelijk putten?

Vermengt men dan geen zoet en bitter waber en wordt de drank niet onsmakelijk?

Dr Riemens vindt er wat op.

De belijdenisschriften der kerken vóór en na de Reformatie behooren „dogmatisch vergeleken” te worden „met de vrije, organische ontplooiing der Christelijke geloofswaarheid door steeds bijkomende nieuwe instanties in den loop der tijden”.

Daar nu wringt de dogmatische schoen.

Dat het dogma een zich ontwikkelende geestelijke grootheid is, staat ook voor ons vast. Dat moet echter op nieuwe dogma-vorming uitloopen.

Maar wie wijst aan, wat de vrije, organische ontplooiing der Christelijke geloofswaarheid is?

In de geschiedenis der kerk is er, dat zal Dr Riemens toegeven niet alleen ontplooiing, maar ook ontarring.

Wie schift nu de een van de andere?

Wie beslist: dit is de vrije, organische ontplooiing?

Wie declareert: dit zijn nieuwe — en natuurlijk gezonde — instanties?

Moeten we hier misschien aanvaarden, wat op dit oogenblik door de kerk geleerd wordt?

Maar er wordt zooveel geleerd.

We zwemmen in een chaos van gedachten.

En ook de toevoeging „De Geest leidt door alle eeuwen heen de gemeente in alle waarheid,” biedt hier geen uitkomst.

Dezen tekst aanhalen is gemakkelijker dan hem juist toepassen.

De feitelijke toestand is toch zóó, dat er in de leer van thans geen geringere verdeeldheid heerscht dan in de belijdenisschriften van vroeger.

En nu wil Dr Riemens die belijdenisschriften dogmatisch „vergelijken” met de tegenstrijdige gevoelens van heden.

Als dit „vergelijken” iets beteekent, dan moet het inhouden, dat die uiteenlopende belijdenisschriften beoordeeld moeten worden naar de vrije, organische ontplooiing der Christelijke geloofswaarheid van heden, dat de laatste orde moet scheppen in de eerste en uitmaken, wat uit die konfessies moet worden aangenomen en wat verworpen.

De verdeeldheid tusschen de konfessies moet dus weggenomen door een faktor in het heden, die... nog meer verdeeldheid in zich bergt!

De zieke medicijnmeester, die voor zichzelf geen raad weet, zal een ander, die aan dezelfde ziekte lijdt, voorschrijven wat hij doen moet!

Maar is dat — om het eens diep ernstig uit te drukken — geen charlatanerie?

Voor zulk een charlatanerie staat Dr Riemens te hoog.

Doch dan blijft er maar één uitweg.

N.l. dat Dr Riemens zelf bepaalt: dit is vrije, organische ontplooiing en dat niet. Of: dit is een zuivere instantie en dat een onzuivere. Of: die gedachten in de gemeente erken ik voor waarheid en die andere niet.

Dat ligt trouwens geheel in de lijn van zijn dogmatiek.

Het subjeet heeft het hoogste en het laatste woord.

De Ethische kwaal: subjektivisme moet ook bij deze dogmatiek als diagnose worden gesteld.

—

Met de vergelijkende dogmatiek gaat het evenals met de vergelijkende godsdienstwetenschap.

De vergelijking valt altijd ten voordeele van de persoonlijke overtuiging van den onderzoeker uit.

Hoezeer ook Dr Riemens toenadering zoekt tot het konfessionele element, konfessioneel is zijn dogmatiek niet.

Want het ontbreekt de Ethische Richting aan een konfessie.

En zonder konfessie is nu eenmaal een dogmatiek op brederen grondslag onmogelijk.

Men kan het niet verder brengen dan tot een individualistisch stelsel.

Hoezeer wij ook ingenomen zijn met de poging van Dr Riemens om een Ethische dogmatiek saam te stellen, ze moest mislukken.

Ze zal altijd moeten mislukken, zoolang de Ethischen zich niet in een konfessie hebben uitgesproken.

En zoodra deze hun geloof in een konfessie formuleeren, hebben ze hun karakter prijsgegeven. Dan zijn ze geen Ethischen meer.

Een interkonfessionele konfessie is op zichzelf reeds een tegenstrijdigheid.

Het is zoo iets als een internationale natie.

En komt daar dan nog bij, dat zoo'n interkonfessionele konfessie zich moet onderwerpen aan het gezag van onkonfessionele, om niet te zeggen: anti-konfessionele elementen, dan lovert dit als produkt op een droevige karikatuur, waarmee voor de dogmatiek niets valt aan te vangen.

Zeker, de Roomsche dogma-opvatting wordt door ons even sterk als door Dr Riemens gewraakt.

Maar ons bezwaar tegen zijn gevoelen is, dat hij geen dogma heeft.

En bouw

tiek op!

Dat staat

hout, steen

Een kaan

Daarmede

den denk

Riemens ge

De font, i

schuilt in

nagaan.

Dit belet

hem gepon

Zoo b.v.

aan de een

vele kring

We nee

„Evenzeer

waarden

heden: n

als zouden

de waarhei

lijke waard

der formi

heden” wij

„De openb

ook waarb

Het is of

deze eerste

onze insten

hebben, hi

Een pun

Daarvoor

In deze l

der Laa

De schri

volgende b

der Hoop

de Voleind

perspectief

niet gezien

schouwd”

manneerd

te gelooven

verbonden:

Christelijke

ik geloof

deze algem

leven, wor

meente ver

het Konink

van het e

Christelijke

De schrij

(leer van d